

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juli 1914 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om minskning eller avskrivning av den avgäld, som utgår från de hemman, vilka varit delägare i Åtrans åsänkningsföretag.

(3:e avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion (nr 72) har herr *G. Kronlund* m. fl., hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vad mån det kan vara med billighet och rättvisa förenligt att minska eller avskryva den avgäld, som till inbetalning utdebiterats eller för framtiden skall utgå från de hemman, som varit delägare i Åtrans åsänkningsföretag, samt därefter för riksdagen göra den framställning, som kan av utredningen föranledas.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sin framställning, hänvisas till motionen.

I ett av motionärerna åberopat, motionen bilagt utlåtande, avgivet av assistenten vid lantbruksstyrelsens agrikulturtekniska byrå, *Magnus Wixell*, anföres huvudsakligen följande:

Under 1850- och 1860-talen hade en reglering av ån Åtran företagits i trakten av Vartofta, i ändamål att vinna möjlighet till torrläggning av en del intill ån belägna sankmarker. Företaget hade emellertid bristfälligt utförts och icke länt till nöjaktigt resultat. I sammanhang med denna reglering nödgades delägarna i företaget inlösa en kronohemmanet Åkerholmen tillhörig mindre hemkvarn, vilken genom åns

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 6 saml. 15 häft. (Nr 18—22.) 1

ändrade läge berövades sin vattentillgång. Denna kvarn hade icke varit belägen vid åns huvudfåra utan vid en mindre bigren, genom vilken under starkare flöden en del av flodvattnet, dock endast en mycket obetydlig del, tagit sig väg. Den övre delen av denna bigren syntes icke hava haft någon egentlig strömfåra — endast en tämligen bred svacka i markytan utvisade var vattnet gått fram, och vid avvägning av berörda svacka hade befunnits, att botten i densamma, från utloppet från huvudfåran räknat, avsevärt höjde sig, innan man nådde kvarnstället. Endast under en kortare del av flodtiden på våren samt möjligen någon gång efter längre tids starkare nederbörd torde kvarnen haft tillgång på vatten. Någon uppsamlingsbassäng av nämnvärd omfattning torde icke hava förefunnits vid kvarnen och själva fallet torde, enligt vad som kunde utrönas av den ännu befintliga delen av den gamla kvarndammen, ej hava uppgått till en meter. Under vårfloden, då vattentillgången varit störst, torde naturkraften icke hava överstigit 3 à 4 hästkrafter, och den arbetseffekt som därav erhöles (medelst underfalls-vattenhjul) hade med säkerhet icke överstigit 25 à 30 procent av naturkraften. Om man antog, att vattenkraften ännu funnits kvar, torde man med tämligen stor visshet kunna antaga, att den fått ligga obrukad eller att fallet dikats ut för torrläggning av ovanför liggande mark. Det torde även böra påpekas, att i närvarande tid tillgång till elektrisk kraft funnes å de flesta platser och att sådan kraft från alla synpunkter vore att föredraga framför vattenkraft av den beskaffenhet, varom här vore fråga. Enligt uppgift hade delägarna i Åtrans regleringsföretag erlagt ett årligt belopp av 253 kronor eller möjligen något mer i ersättning för den utrivna kvarnen. Detta belopp syntes med hänsyn till beskaffenheten av den vattenkraft, som förefunnits, vara alltför högt. Kapitaliserad efter 5 procent motsvarade den ett belopp av omkring 5,200 kronor. Däri inginge visserligen även lösen för själva kvarnen, men med kännedom om huru dylika små hemkvarnar brukade vara beskaffade och då vattenkraften, för vars skull kvarnen tillkommit, måste anses såsom det väsentliga, syntes man utan tvekan kunna påstå, att staten, då den årliga avgälden utgått under ett 50-tal år, redan erhölet full valuta för den utrivna kvarnen. Med hänsyn därtill, och då de av regleringen berörda ägorna med undantag av en mindre del, ej haft någon nämnvärd nytta av den företagna regleringen, syntes det rättvist, att delägarna i företaget bleve befriade från ifrågasvarande avgäld.

Utskottet, som utgår från, att den av motionärerna ifrågasatta utredningen icke skulle komma att åsamka statsverket någon nämnvärd

kostnad, har, med hänsyn till vad i ämnet anförts, icke velat motsätta sig motionärernas förslag.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen i anledning av herr Kronlunds m. fl. förevarande motion må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vad mån den avgäld, som till inbetalning utdebiterats eller för framtiden skall utgå från de hemman, som varit delägare i Åtrans åsänkingsföretag, må skäligen böra minskas eller avskrivas, samt därefter hos riksdagen göra den framställning, som kan av utredningen föranledas.

Stockholm den 3 juli 1914.

På statsutskottets vägnar:

F. CL:SON WACHTMEISTER.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *O. Jonsson*, greve *Ph. O. L. Klingspor*, *O. M. Strömberg*, *A. N. Hahn*, *A. Åström*, *F. Berglund*, *J. Nilsson*, *I. E. G. Svensson*, *N. O. Bruce*, *C. J. Asplund* och *J. S. Almer* samt

från andra kammaren: herrar *A. Ekman*, *C. Persson* i Stallerhult, *J. Ström*, *G. Odqvist*, *N. E. Lindberg*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *A. P. Gustafsson* i Örebro, *J. Pålsson*, *C. R. Jansson* i Falun, *K. O. Strid*, *S. E. Andersson* i Hägelåkra och *S. Bengtsson* i Norup.

Reservation

av herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *O. M. Strömberg*, *A. N. Hahn*, *A. Åström*, *J. Nilsson*, *I. E. G. Svensson* och *A. P. Gustafsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av herr Kronlunds m. fl. förevarande motion må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vad mån den avgäld, som till inbetalning utdebiterats eller för framtiden skall utgå från de hemman, som varit delägare i Åtrans åsänkingsföretag, må kunna avlösas eller avskrivas, samt där- efter hos riksdagen göra den framställning, som kan av utredningen föranledas.
